

Спеціалізованій вченій раді Д 41.086.01
Національного університету «Одеська
юридична академія»
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23)

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
Хорсуненка Олега Володимировича за темою:
«Прокуратура України та країн-членів Європейського Союзу:
порівняльне дослідження»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура

Актуальність теми дослідження. Суттєві зміни у правовій сфері країн колишнього СРСР були пов'язані із кардинальним реформуванням законодавства, пошуком шляхів вдосконалення організації та діяльності правоохоронних органів, у тому числі й прокуратури. В кожній державі йде пошук оптимальної моделі щодо визначення ролі, місця, статусу, функцій і повноважень органів прокуратури в системі державних органів.

Українська держава остаточно й однозначно зробила свій вибір на користь європейської інтеграції та обрала шлях на проведення ґрунтовних реформ. Однією із таких реформ є конституційна реформа, що відбувається та спрямована на докорінну зміну системи органів державної влади, зокрема й прокуратури.

Прийняття Закону України «Про прокуратуру» (2014), що визначив нові напрями та стандарти діяльності прокуратури в Україні, стало черговим етапом оновлення кадрового складу і «переформатування» органів прокуратури в цілому, яке продовжується й на теперішній час. Останні події в державі свідчать про активізацію законотворчої діяльності щодо прокуратури, при чому досвіду країн-членів ЄС надається значна увага.

З огляду на це, дисертаційна робота О.В. Хорсуненка має значну актуальність, а обраний напрям дисертаційного дослідження належить до числа пріоритетних у становленні прокуратури України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Тема дисертаційного дослідження обрана з урахуванням тем науково-дослідної роботи відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, як «Проблеми забезпечення правопорядку засобами кримінальної юстиції (у контексті європейських стандартів)» (III кв. 2014 р. - IV кв. 2016 р., державний реєстраційний номер 0114U3872); «Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України» (I кв. 2017 р. - IV кв. 2019 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень є належним та достатнім, що обумовлено тим, що методологічною основою дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. За допомогою універсального діалектичного методу дисертантом було досліджено проблеми організації та діяльності прокуратури в усій їх складності та суперечливості, а також визначено шляхи розв'язання цих суперечностей у процесі подальшого реформування прокуратури України в умовах побудови правової держави, системно-структурний метод дозволив автору виокремити моделі прокуратури, виходячи з інституціонального та функціонального підходів.

Надзвичайно цінним, з точки зору наукового узагальнення та вироблення обґрунтованих висновків, є порівняльно-правовий аспект цієї роботи. Враховуючи специфіку роботи, порівняльно-правовий метод використано на всіх етапах дослідження - за його допомогою було здійснено аналіз організації та діяльності прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу, що дозволило встановити спільні і відмінні ознаки. Дисертант послідовно проаналізував правове закріплення моделей організації та діяльності прокуратури у країнах ЄС. Це дало змогу обґрунтувати позицію, що у країнах-членах ЄС відсутня єдина модель, яку можна було б

вважати єдиною прийнятною або ідеальною. Кожна модель прокуратури враховує історичні та правові традиції відповідної держави, а закріплення правового статусу прокуратури та визначення її функцій залежать від місця і ролі прокуратури в системі органів державної влади, а також від міри усталеності демократичних цінностей у державі й суспільстві. В роботі автором використовувалися й інші методи наукового пізнання в їх сукупності.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і високий науковий рівень, теоретичне і практичне значення порівняльно-правового дослідження прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу в процесі реформування вітчизняної прокуратури.

Дисертація О.В. Хорсуненка характеризується системним підходом до предмету дослідження. Визначені в роботі завдання дослідження відповідають його загальній меті, яка полягає у розробці теоретичних положень та обґрунтованих наукових пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання організації та діяльності прокуратури України на підставі порівняльно-правової характеристики прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу. У зв'язку з чим було сформовано послідовну низку завдань для досягнення поставленої мети.

Структура роботи повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволила послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором, та складається із вступу, трьох розділів, що включають десять підрозділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел та додатку, об'єкт та предмет дослідження сформульовані коректно і відповідають встановленим вимогам.

У вступі дисертації обґрунтована актуальність теми дослідження, визначені його об'єкт, предмет, мета і завдання, зв'язок з науковими програмами, методологічні основи дослідження, аргументовані наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні основи дослідження правового статусу прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу» присвячений аналізу досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів, пов'язаних із об'єктом та предметом дисертаційного дослідження, а також визначенню методологічної основи дисертаційного дослідження. В цій частині роботи автором також проаналізовано зарубіжний досвід організації прокуратури.

У другому розділі «Правовий статус прокуратури країн-членів Європейського Союзу» автором було досліджено правову основу діяльності прокуратури країн-членів Європейського Союзу, проаналізовано моделі прокуратури у цих країнах в залежності від її місця в системі органів державної влади та виконуваних функцій, охарактеризовано правовий статус прокурорів в органах прокуратури держав-членів Європейського Союзу та розкрито перспективи запровадження Європейської прокуратури.

Третій розділ «Напрями удосконалення правового статусу прокуратури України» складається з трьох підрозділів, в яких проведено порівняння правового статусу прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу, окреслено основні напрямки реформування прокуратури України з урахуванням досвіду функціонування органів прокуратури країн-членів ЄС, зокрема, й щодо спеціалізації прокуратури в Україні.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність та новизна одержаних наукових положень визначається тим, що дисертаційне дослідження О.В. Хорсуненка є першим у вітчизняній юридичній науці монографічним порівняльним дослідженням діяльності прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу, що особливо актуально після прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року та Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року, а також враховуючи реформу прокуратури, яка триває.

Зі змісту дисертації вбачається, що її теоретичною базою стали праці з теорії держави і права, конституційного права, теорії і практики діяльності прокуратури, адміністративного права та інших галузей, проекти законодавчих актів.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів. Положення дисертації ґрунтуються на об'єктивних теоретичних дослідженнях, висновки є достовірно обґрунтованими. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створили передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи.

Результатам дисертаційного дослідження притаманний належний рівень наукової новизни. Положення з різним ступенем наукової новизни містяться у всіх трьох розділах дисертації.

Автор цілком логічно починає дисертаційне дослідження з дослідження наукових джерел, що охоплюються предметом роботи та окреслення його методологічного підґрунтя.

Заслугує на увагу пропозиція дисертанта в межах раніше розробленої в науковій літературі класифікації моделей прокуратур в залежності від місця в системі державних органів виокремити підгрупи країн-членів ЄС в залежності від різних критеріїв, наприклад, держави, у яких прокуратура входить до складу міністерства юстиції, проте виділені підгрупи держав, у яких Міністр юстиції офіційно очолює прокуратуру, несе політичну відповідальність за її діяльність (Данія, Польща, Словенія, Фінляндія, Чехія та Естонія) (с. 59), держави-члени ЄС, в яких прокуратура безпосередньо перебуває у підпорядкуванні до Міністерства юстиції, але при цьому є частиною судової системи (Бельгія, Італія, Люксембург) (с. 65); держави-члени ЄС, у яких прокуратура підпорядкована Міністерству юстиції і діє у рамках судової системи, але не є її частиною, хоч повторює їхню структурну організацію, при виконанні своїх службових функцій є незалежною від судів (Австрія, Німеччина, Нідерланди, Румунія, Франція) (с. 68) тощо.

Особливий інтерес викликає дослідження дисертантом функціональних моделей прокуратури в країнах-державих ЄС, виокремлення в цих державах спільних та особливих рис в межах кожної виділеної групи (наприклад, с. 85 – 87).

Значну увагу дисертант приділяє закономірності розбудови механізму співробітництва правоохоронних служб країн-членів ЄС, аналізуючи діяльність Європейського поліцейського відомства (Європолу) та Євроюсту (с. 120 – 123). Слід підтримати позицію автора щодо того, що створення Європейської прокуратури є логічним продовженням співробітництва країн-членів ЄС, яке хоч і підтримало поки 20 держав (вісім країн, які на момент прийняття рішення не брали участі в проекті – Швеція, Нідерланди, Мальта, Угорщина, Польща, Велика Британія, Ірландія та Данія – зможуть приєднатися до співпраці в будь-який час). Заслугує на увагу й дослідження організаційної побудови Європейської прокуратури (с. 127 – 128). Позитивно слід також поставитися до думки дисертанта, що в діяльності цієї прокуратури обов'язково повинні бути враховані й положення міжнародних рекомендацій, спрямованих на гармонізацію законодавства про прокуратуру, зробленого в рамках Ради Європи, Міжнародної Асоціації Прокурорів тощо (с. 130 – 131).

Виключно схвально слід оцінити позицію О.В. Хорсуненка щодо закономірності позбавлення прокуратури України функції нагляду за додержанням і застосуванням законів, наявність якої порушувала міжнародні зобов'язання нашої держави перед європейськими інституціями (с. 155).

Доцільно також підтримати думку автора щодо передчасності рішення стосовно позбавлення прокуратури можливості представництва в суді інтересів громадян, насамперед, неповнолітніх осіб, інвалідів тощо, що дозволяло реалізувати її значний правозахисний потенціал, та кореспондується з метою діяльності прокуратури, проголошеною у ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» (с. 169 – 170).

Дисертаційне дослідження О.В. Хорсуненка містить й інші висновки і пропозиції, які можуть бути позитивно оцінені та заслуговують на підтримку.

Дисертація написана відповідно до вимог наукового стилю української стилістики та лексики. Наукові положення, пропозиції та висновки дисертації викладені юридично грамотно, чітко та послідовно.

Повнота викладення у публікаціях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження О.В. Хорсуненка достатньою мірою висвітлені у 11 наукових публікаціях, з яких п'ять надруковано в наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у зарубіжному виданні, 5 – у збірниках наукових праць за матеріалами наукових та науково-практичних конференцій.

Оцінка ідентичності автореферату і основних положень дисертації. Детальний аналіз змісту дисертаційної роботи й автореферату дає підстави констатувати ідентичність автореферату і основних положень дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і рекомендації достатньо повно розкриті й обґрунтовані у тексті дисертації. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

Практичне значення положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері - для подальшого наукового осмислення і розробки проблем правового регулювання діяльності прокуратури;

правотворчій сфері - для удосконалення Закону України «Про прокуратуру», відомих нормативно-правових актів Генеральної прокуратури України, що стосуються засад діяльності прокуратури;

організаційно-управлінській та правозастосовній сферах - для удосконалення організації та діяльності органів прокуратури;

навчальному процесі - при викладанні дисциплін «Судові та правоохоронні органи України», «Прокуратура України», «Правоохоронна та правозахисна система України», а також при підготовці підручників та навчальних посібників із зазначених дисциплін.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

При загальній позитивній оцінці підготовленої О.В. Хорсуненком дисертації, слід зазначити, що у роботі є певні висновки й твердження, що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації:

1. Досить дискусійною, на мій погляд, уявляється пропозиція дисертанта вивести Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру із підпорядкування Генеральної прокуратури України (с. 184 – 185). Чинним Законом України «Про прокуратуру» на Генерального прокурора покладено організацію діяльності органів прокуратури України, затвердження актів з питань щодо внутрішньої організації діяльності органів прокуратури, затвердження загальних методичних рекомендацій для прокурорів з метою забезпечення однакового застосування норм законодавства України під час здійснення прокурорської діяльності; (ч. 1 ст. 9), проголошується єдність системи прокуратури (ч. 5 ст. 7 Закону) тощо. Вбачається, що, за умови реалізації такої пропозиції дисертанта, може виникнути загроза розбалансування централізованої прокурорської системи, формування різних підходів до організації та діяльності органів прокуратури в межах однієї системи державних органів.

2. У параграфі 3.2 дисертант, досліджуючи основні напрями реформування прокуратури України з урахуванням досвіду функціонування органів прокуратури країн-членів ЄС, аналізує зміни в чинному законодавстві про прокуратуру в частині визначення її функцій. Проте поза увагою автора залишилося розкриття проблем, пов'язаних із визначенням тимчасового характеру здійснення прокуратурою нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при

застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Видається, що з метою збереження цілісності предмету дослідження, потрібно було б все ж дослідити чинники, які обумовили майбутнє позбавлення прокуратури цієї функції, а також з урахуванням досвіду країн-членів ЄС навести аргументи щодо доцільності її збереження або, навпаки, закономірності позбавлення прокуратури такого напрямку діяльності.

3. Потребує також додаткового обґрунтування пропозиція дисертанта відносно доцільності подальшого збереження військових прокуратур в системі прокуратури України (с. 185 – 188), що є надзвичайно актуальним, особливо з огляду на останні законодавчі пропозиції стосовно їх ліквідації.

4. Потребує уточнення позиція дисертанта стосовно співробітництва правоохоронних структур країн-членів ЄС. Так, на с. 120 дисертант вказує, що «у рамках організаційного механізму Європейського Союзу поки що створено дві спеціальні установи, уповноважені займатися питаннями координації і сприяння діяльності правоохоронних служб держав-членів». Втім у дисертації автором досліджуються питання щодо діяльності Європолу, Євроюсту, Європейського бюро по боротьбі з шахрайством, а також вказується, що 20 листопада 2017 року була прийнята та набула чинності постанова про створення Офісу європейського прокурора.

5. Не зважаючи на те, що дисертант у тексті роботи наводить різні точки зору науковців та практиків з питань реформування прокуратури, бажаним було б провести анкетування з цієї проблематики серед прокурорів, тим більше, що сам дисертант на даний час є працівником прокуратури.

Водночас висловлені зауваження, насамперед, характеризують складність досліджуваних проблем та не мають істотного впливу на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Хорсуненка Олега Володимировича.

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження «Прокуратура України та країн-членів Європейського Союзу: порівняльне дослідження», виконане Хорсуненком Олегом Володимировичем, є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливе для науки конкретне завдання – розробка теоретичних положень та обґрунтованих наукових пропозицій, спрямованих на удосконалення правового регулювання організації та діяльності прокуратури України на підставі порівняльно-правової характеристики прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу.

Опубліковані наукові праці повністю відображають зміст наукових положень, висновків та рекомендацій, обґрунтованих у дисертаційному дослідженні. Автореферат дисертації відображає зміст основних положень дисертаційної роботи.

Виходячи із зазначеного, слід вказати, що дисертаційне дослідження за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає науковій спеціальності 12.00.10 та вимогам п.п. 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а його автор – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри підприємств
та корпоративного права
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Стефанчук М.М.

*Підпис Стефанчук М.М. засвідчує
Засоб. н.м. в.к. / [Signature]*